

1 וּפְטוּרִים שֶׁהֵם – האחים פְּטוּרִים מִזֶּה וּמִזֶּה – מקלכון וממעשר
2 בהמה.
3 מבררת הגמרא: הֵיךְ עֲבִידָא – מה הם האופנים שחייבים או
4 שפטורים מזה ומזה. מבארת הגמרא: שבאופן שהאחים חִלְקוּ את
5 הַנֶּכְסִים והכספים, ושוב חזרו ונשתתפו בהם, וְלֹא חִלְקוּ את הַנֶּכְסִים
6 כָּלל, חֵיבִין בָּזֶה וּבָזֶה, במחצית השקל חייבים הם בקלכון כדין כל
7 שותפים, ובמעשר בהמה חייבים שכן הבהמות נחשבות כמי שהן
8 נמצאות עדיין בחזקת אביהם, ובאופן שהאחים חִלְקוּ ביניהם את
9 הַנֶּכְסִים ושוב חזרו ונשתתפו, וְלֹא חִלְקוּ אֶת הַנֶּכְסִים והכספים כָּלל,
10 פְּטוּרִים מִזֶּה וּמִזֶּה, במחצית השקל פטורים הם מקלכון כאילו
11 אביהם שוקל בעבורם, וממעשר בהמה פטורים הם כדין
12 השותפים.

13 הגמרא מבארת באיזה אופן 'חלקו את הבהמה ולא חלקו את
14 הנכסים פטורים מזה ומזה'. אומרת הגמרא: אָמַר רַבִּי מְנַא, הָרֵא
15 דְאֵת אָמַר – מה שאתה אומר שאם חלקו את הבהמה ולא חלקו
16 את הנכסים פטורים מזה ומזה, אֵין זה אלא בְּשֵׁלֹא הָיְתָה הַנֶּכְסִים
17 רוֹב – שלא היו הבהמות רוב הנכסים שירשו מאביהן, אלא שהיו
18 מיעוט הנכסים או אפילו שווה בשווה, ולפיכך אף על פי שחלקו
19 בבהמה עדיין פטורים הם מן הקלכון, שהרי את מחצית השקל מן
20 הנכסים הם נותנים ובהם לא חלקו, אֲכַל אִם הָיְתָה הַנֶּכְסִים רוֹב של
21 נכסי אביהן, הולכים אחר הרוב והרי הבהמות הֵן הֵן עֵיקַר נֶכְסִים,
22 וכיון שחלקו בעיקר הנכסים כאילו חלקו ככולם וחייבים הם
23 בקלכון.

24 הגמרא מבארת את הטעם שאחים השותפים שלא חלקו פטורים
25 מן הקלכון: רַבִּי אֲבִין אָמַר על דברי משנתנו שהאחים השותפים
26 שעדיין לא חלקו את ירושת אביהם חייבים במעשר בהמה
27 ופטורים מן הקלכון, שרבי שְׁמִי בְּעֵי – שאל על זה להבין את טעם
28 הפטור, וכי מִפְּנֵי שְׁעִשִׁיתָן בְּאֵדָם אֶחָד אֶצֶל מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה –
29 שהחמרנו בהם להחשיבם כאדם אחד ולחייבם במעשר בהמה,
30 נוציא מזה גם קולא שאֵת פְּטוּרֵי מִן הַקְּלָכִין, הרי ברור שרשות
31 שניהם על הממון ועתידים הם לחלוק, ומן הראוי היה להחמיר
32 עליהם ולחייבם בקלכון. אָמַר ר' לִיָּה – ענו בני הישיבה לר' שמי על
33 שאלתו, לֹא שְׁנֵינָא הֵיא – וכי לא שונה דין יורשים שנכסיהם
34 ב'תפוסת הבית' משאר שותפים, ומכיון שְׁהוּא נוֹתֵן פֶּלַע אֶחָת
35 שְׁלִיפָה – שהסלע השלם שהם נותנים הוא מתפוסת הבית' הרי זה
36 כאילו שקל אביהם בעבורם והרי הם פטורים מקלכון.

37 הגמרא מקשה על התיורץ. שואלת הגמרא: מַעֲתָה אִם דִּין 'תפוסת
38 הבית' יש כאן, היה לנו לומר אֶפִּילוּ חִלְקוּ וְחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ, יהיו
39 האחים חֵיבִין בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וּפְטוּרִים מִן הַקְּלָכִין, וְהִנֵּנּוּ –
40 ובמשנתנו לא שנינו כן אלא שהם חֵיבִין בְּקְלָכִין וּפְטוּרִין מִמַּעֲשֵׂר
41 בְּהֵמָה, והגמרא אינה מתרצת על שאלה זו.

42 הגמרא מבארת את הדין בשני גיסים שירשו את חמייהם: רַבִּי אָבִי
43 בְּשֵׁם אָבָא בַר רַב הֵוֵנָא אָמַר, הֵיא שְׁנֵי אֲחִים שִׁירְשׁוּ אֶת אֲבִיתָן –
44 כשם שאחים שירשו את אביהם ולא חלקו בנכסים פטורים מן
45 הקלכון וחייבים במעשר בהמה, הֵיא – כך גם בְּשֵׁנִי גִיסִין שִׁירְשׁוּ אֶת
46 הַמִּיָּתָן – שני בעלי אחיות שמת חמייה בלא בנים והרי הם יורשים
47 אותו, הדין הוא שכשלא חלקו בנכסים הרי הם חייבים במעשר
48 בהמה ופטורים מן הקלכון, שכן היינו יכולים לומר שדווקא בבנים
49 הגנררים אחר אביהם והירושה לא יצאה מרשות לרשות פטורים
50 מן הקלכון, אבל ירושת חמייהם שבאה לדידי החתנים רק מכח קנין
51 קידוש נשותיהם, הוּא אֵמִינָא שכלקוחות הם ופטורים ממעשר
52 בהמה, ואֵין בהם דִּין 'תפוסת הבית' וחייבים הם בקלכון, קא משמע
53 לן שדין החתנים כדִּין הבנים.

54 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים מה היו עושים עם הקלבונות:
55 אומרת הברייתא, לְאִיָּהֵן הָיוּ הַקְּלָבֹנוֹת נוֹפְלִין – מה היתה מטרת
56 הקלבונות ולהיכן היו הולכים. רַבִּי מְאִיר אָמַר, לְשִׁקְלִים – לקופת
57 כל מחצית השקל והיו קונים מהם קרבנות ציבור, ורבי מאיר
58 שטיטו שחיוב הקלבונות הוא מן התורה, והתוספת מהתורה
59 הולכת לאותו המקום של העיקר מהתורה. רַבִּי לְעָזַר אָמַר, לְגִבְרָה
60 – לצורך 'קייץ המזבח' היו, שקונים בהם עולות להקריבם בזמן

61 שהמזבח בטל. רַבִּי שְׁמֵעוֹן שְׁוֹרִי אָמַר, מִמּוֹן זֶה הִיָּה מִשְׁמַשׁ
62 לעשיית רִיקוּעַ זָהָב וְצָפוֹי לְבֵית קוֹדֶשׁ הַתְּנָשִׁים, כְּדִין מוֹתֵר
63 התרומה (לקמן פ"ד ה"ב). בֵּן עֲזַאי אָמַר, שוֹלְחָנִין – פורטי המטבעות
64 שהיו מחליפים לגזברים את המטבעות הֵיוּ נוֹפְלִין אוֹתָן בְּשִׁבְרָן. וְיֵשׁ
65 אֲוִסְרִים, לְהוֹצֵאת דְּרָכִים – לתקן את הדרכים ולחפור בורות
66 לצורך הרבים.

הדרן עלך פרק באחד באדר

פרק שני - מצרפין שקלים

הלכה א - משנה

67 המשנה מבארת את סדר העלאת השקלים לירושלים. אומרת
68 המשנה: גבאים הלוקחים שקלים מבני העיר ומוליכים אותם
69 לירושלים, מְצַרְפִּין שְׁקָלִים – מותרים הם להחליף את מטבעות
70 השקלים, לְדַרְכֹּנוֹת – מטבעות גדולים של זהב, מִפְּנֵי מִשּׁוֹ הַדֶּרֶךְ
71 – כדי להקל מעליהם את הטורח שיש בהולכת הרבה מטבעות
72 קטנים.

73 בפרק שיש מובא ששלשה עשר שופרות היו בבית המקדש
74 לאיסוף כספים לצרכים שונים. שופרות אלו הם תיבות שמניחים
75 בהן מעות, וצורתן כשופר, צרות מלמעלה ורחבות מלמטה, מפני
76 הרמאים שלא יוכלו להכניס ידם ולהוציא מעות מן התיבה.
77 אומרת המשנה, בְּשֵׁם שְׁהָיוּ שוֹפְרוֹת בְּמִקְדָּשְׁךָ, בָּהֵן הָיוּ שוֹפְרוֹת לִפְנֵי
78 גבאי השקלים בְּמִדְיָה – בכל ערי ישראל, ולאחר שקיבצו את
79 השקלים מבני העיר היו מעלים זאת לירושלים.

80 המשנה דנה מה הדין כשנאבדו השקלים מיד השליחים: בְּנֵי הָעִיר
81 שִׁשְׁלָחוּ אֶת שְׁקָלֵיהֶן בִּיד שליחים להוליכם לירושלים, וְנִגְנְבוּ
82 השקלים מידי השליח או שִׁאבְדוּ מִמֶּנּוּ, אִם נִתְרַמָּה הַתְּרוּמָה – אם
83 נודע לבני העיר על הגניבה או האבירה לאחר שהגזברים כבר
84 תרמו את הלשכה בבית המקדש, נִשְׁבְּעִין השליחים לְגִבְרָין, כְּדִין
85 כל שומר שנשבע שלא פשע בשליחותו ולא שלח בה יד, וזאת
86 משום שתרומת הגזברים נעשית עבור כל ישראל, בִּין לאלו
87 ששקליהם עדיין לא הגיעו ובִּין לאלה שעדיין לא נתנו, כדי
88 שלכולם יהיה חלק בקרבנות הציבור, ותמורת זאת זוכים הגזברים
89 בכל השקלים שכבר תרמו ונחשב כאילו כבר באו לידם, ואם
90 נגנבו או אבדו הפסיד ההקדש, ונמצא שהגזברים הם בעלי הדין
91 של השליחים. וְאִם לֹא – שנודע לבני העיר על הגניבה והאבירה
92 קודם שנתרמה התרומה ועדיין לא זכה ההקדש בשקלים, שֶׁאִין דִּין
93 בני העיר הוא שחייבים לשקול מחדש, נִשְׁבְּעִין השליחים לְבָנֵי
94 הָעִיר שהם בעלי הדין שלהם, וְבְנֵי הָעִיר שֹׁאֲלִין תַּתְּמִיתָן – מחויבים
95 ליתן שקלים אחרים תחת השקלים הראשונים.

96 ואם לאחר שתרמו בני העיר שנית נִמְצְאוּ השקלים שאבדו, או
97 שֶׁחִזְרוּ הַנֶּכְסִים באופן שנגנבו, אֵילוּ וְאֵילוּ שְׁקָלִים – אף השקלים
98 השניים קדושים, שמכיון שהוקדשו נשארו בקדושתם, וְאֵין עוֹלִין
99 לָהֶן לְשִׁנָּה הַבָּאָה – אין בני העיר יוצאים בהם ידי חובת מחצית
100 השקל של השנה הבאה כיון שהוקדשו לשנה הזאת.

גמרא

101 שנינו במשנתנו 'מצרפין שקלים לדרכונות מפני משוי הדרך',
102 הגמרא מבארת מפני מה אין מצרפין שקלים למרגליות. שואלת
103 הגמרא: וְעַשׂוּ אוֹתָן מְרַגְלִיּוֹת – וכי לא עדיף שיקנו בשקלים אבנים
104 טובות שהן קלות יותר במשא הדרך, ואילו במשנה משמע
105 שמצרפים דווקא למטבעות. מרצת הגמרא: חוששים אנו שֶׁמֶא
106 תִּיל מְרַגְלִיּוֹת – שמא יוזל ערך המרגליות, וְנִמְצָא הַהֶקְדֵּשׁ מִפְּסִי, וְאֵילוּ
107 במטבעות לא מצוי שישתנה השער.

108 מביאה הגמרא ראייה שחוששים להוזלת המרגליות: בְּתֵימָה דְּתַנִּין
109 תַּמָּן בדברי המשנה (בכורות מט) על הדברים שהצריכה התורה
110 לפדותם, וְכִילָן, כְּגוֹן כְּבוֹד וְהַקְדֵּשׁ, נִפְדִּין בְּכֶסֶף – במטבעות,
111 וּבְשִׁנָּה בְּכֶסֶף – או במטלטלים כיון ששווה כסף נחשב בכסף, חֵזֵן

מִשְׁקָלִים שֶׁרִשְׁאֵי לַפְדוֹתָם דּוּקָא בְּמִטְבְּעוֹת. וְהָיִי יֵשׁ לַהֲקֻשׁוֹת עַל
הַמִּשְׁנָה, וְאֵין פּוֹדִין בְּכָלִים – מִדּוּעַ לֹא יוּכְלוּ לַפְדוֹת אֶת הַשְּׁקָלִים
בְּכָלִים בְּתוֹרַת שׁוֹה כֶּסֶף, כְּמוֹ שִׁיכּוּלִים לַפְדוֹת כֵּן אֶת הַבְּכוֹר, וְאָמַר
רַבִּי שְׁמַיְאֵל בְּרַ רַבִּי יִצְחָק, שֶׁהִטְעַם הוּא שְׁמַא יִיְלֹו הַכָּלִים –
שְׁחוּשֵׁשִׁים שְׁמַא יוּזַל עֵרֶךְ הַמִּטְלָטְלִים קֹדֶם שִׁימְכֻרוֹם הַגּוֹבְרִים
וְנִמְצָא הֶקְדָּשׁ מִפְּסִיד, אִיף הֵבֵא נָמִי – וְכֵן נִסְבֵּיר גַּם כֵּאֵן שֶׁהִטְעַם
שְׂאֵין מִצְרֵפִים לַמְרָגְלוֹת הוּא מִפְּנֵי שְׁחוּשֵׁשִׁים שְׁמַא תִּיְוֹל
הַמְרָגְלוֹת וְנִמְצָא הֶקְדָּשׁ מִפְּסִיד.

שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁהָיוּ שׁוּפּוֹרוֹת בַּמִּדִּינָה שְׁלִתוּכֶם אִסְפוּ אֶת הַשְּׁקָלִים.
הַגְּמָרָא מְבַרְרַת לֵאמֹר שְׁקָלִים הָיוּ שׁוּפּוֹרוֹת בַּמִּדִּינָה. אוֹמֶרֶת
הַגְּמָרָא: מִתְּנִיתָא – מִשְׁתַּנִּינוּ שְׁאִמְרָה שֶׁהָיוּ שׁוּפּוֹרוֹת בַּמִּדִּינָה, הִיא
דּוּקָא בְּתַקְלִין חֲדָתִין – בְּשְׁקָלִים חֲדָשִׁים שֶׁנִּגְבּוּ בְּאִדֶּר לְצוּרֶךְ
הַשָּׁנָה הַבֹּאֵה, אֲבָל בְּתַקְלִין עֲתִידִין – בְּשְׁקָלִים יִשְׁנִים שְׁאוֹתָם
מִשְׁלֵימִים אִלּוּ שֶׁלֹּא נִתְּנוּ בְּשָׁנִים הַקּוֹדְמוֹת, לֹא פָּדָא – אִינֵם בְּדִין
זֶה. כְּלוּמֹר, שֶׁלֹּא הָיוּ שׁוּפּוֹרוֹת בַּמִּדִּינָה לְצוּרֶךְ הַשְּׁקָלִים הַיִּשְׁנִים,
אִלָּא מִי שְׁחִיב לַפְרוּעַ אֶת שֶׁל שָׁנָה שֶׁעֲבָדָה, צָרִיךְ לְהִבְיֹאוּ לְבֵית
הַמִּקְדָּשׁ. וּמִבִּיֵּאֵה הַגְּמָרָא רֵאִיָּה מְבַרִּיתָא: וְתִנִּי בֵּן – וְכֵן שְׁנִינוּ
בְּבִרְיָתָא, עֲתִידִין בְּמִקְדָּשׁ וְאֵין עֲתִידִין בְּמִדִּינָה – שְׁקוּפּוֹת הַשׁוּפּוֹרוֹת
לֵאסִיּוֹף הַשְּׁקָלִים הַיִּשְׁנִים הָיוּ מוֹרְבוֹת רַק בַּמִּקְדָּשׁ וְלֹא בַּמִּדִּינָה.

שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָתִינוּ 'בְּנֵי הָעִיר שֶׁשְׁלַחוּ אֶת שְׁקָלֵיהֶן וְנִגְנְבוּ אוֹ שְׁאִבְדּוּ
אֶת תְּרֻמָּה הַתְּרוּמָה שֶׁשְּׁבַעִין לְגוֹבְרִין וְאִם לֹא שֶׁשְּׁבַעִין לְבְנֵי הָעִיר
וְכֵן הָעִיר שֶׁשְּׁקָלִין תַּחְתֵּיהֶן. הַגְּמָרָא דֵּנָה בִּיאָה סוּג שְׁלִיחַ הַמִּשְׁנָה
עוֹסֶקֶת. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: מִתְּנִיתָא – דִּין זֶה שֶׁל מִשְׁנַתִּינוּ
שֶׁהַשְּׁלִיחִים נִשְׁבָּעִים וּפְטוּרִים מִלְּשֹׁלֵם, נֹאמַר דּוּקָא בְּשִׁלְיָה שׁוֹמֵר
חֶסֶם שְׁפִטוֹר בְּגִיבָה וְאִבִּידָה, אֲבָל בְּשׁוֹמֵר שְׁכָר שְׁחִיב בְּגִיבָה
וְאִבִּידָה, לֹא פָּדָא – לֹא בְּאוּפוֹן זֶה נֹאמַר דִּין זֶה, אִלָּא עַל הַשְּׁלִיחִים
לְשֹׁלֵם.

רַבִּי אַבָּא חוֹלֵק: אָמַר רַבִּי אֲבָא, וְאִפִּילוּ תִּימָר – לְעוֹלָם נִיתַן
לְהַעֲמִיד אֶת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה הַפּוֹטְרִת אֶת הַשְּׁלִיחִים מִלְּשֹׁלֵם אִפִּילוּ
בְּשׁוֹמֵר שְׁכָר, אִלָּא שִׁיש לַפְרָשׁ ש'נִגְנְבו' מְדוּבָר שֶׁנִּגְנְבוּ בְּלִסְתִּים
מוֹזוּזִין, וְכֵן 'אֲבָדוּ' מְדוּבָר בְּשִׁאֲבָדוֹ בְּאוֹנוֹס כְּמִי שְׁמַכְעָה סְפִינִיתוֹ בִּיָּם,
שֶׁהֵם אוֹפְנִים שֶׁל אוֹנוֹס גְּמוֹר וְבָהֶם אִפִּילוּ שׁוֹמֵר שְׁכָר פְּטוֹר
מִלְּשֹׁלֵם.

שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָתִינוּ 'אִם תִּתְּרָמָה הַתְּרוּמָה שֶׁשְּׁבַעִין לְגוֹבְרִין וְאִם לֹא
נִשְׁבָּעִין לְבְנֵי הָעִיר'. הַגְּמָרָא מְבַרְרַת שֶׁדִּין זֶה תְּלוּי בַּמַּחְלֻקָּה: אָמַר
רַבִּי יוֹסְטִי בְּרַ רַבִּי טִימָן, דִּין זֶה שֶׁאִם תִּתְּרָמָה הַתְּרוּמָה נִשְׁבָּעִים

לְגוֹבְרִים, מִשׁוּם שֶׁנִּחְשַׁב שְׁכָבֵר בְּאוֹ הַשְּׁקָלִים לַרְשׁוֹת הַקֹּדֶשׁ וּמֵהֶם
נִגְנְבוּ אוֹ נִאֲבְדּוּ וְהָיִי הַגּוֹבְרִים בְּעֵלֵי דִינָם שֶׁל הַשְּׁלִיחִים, אֲתֵיָּא –
הָרִי הוּא בְּמֵאָן דְּאָמַר תוֹרְמִין – שְׁכוּנוֹת הַכֹּהֲנִים הַתּוֹרְמִים אֶת
הַלְשֻׁכָּה, הִיא אֵף עַל הַנְּבוּי – הַשְּׁקָלִים שְׁכָבֵר נִגְבּוּ אִלָּא שְׁעִידִין לֹא
הִגִּיעוּ לְלִשְׁכָּה, וְעַל הַעֲתִיד לְנִבּוֹת – וְאֵף עַל הַשְּׁקָלִים שֶׁעֲתִידִים
לְגִבּוֹתָם, וְכֵדִי שִׁיחִיָּה לְכָל יִשְׂרָאֵל חֵלֶק בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּיּוֹר, וְנִמְצָא
עַל יָדֵי זֶה שֶׁנִּחְשַׁבִּים הַשְּׁקָלִים שְׁבִיד הַשְּׁלִיחִים כִּאִילוּ כְּבֵר בְּאוֹ
לַרְשׁוֹת הַקֹּדֶשׁ. בְּרַם בְּמֵאָן דְּאָמַר – אוֹלָם לִפִּי הַשִּׁטָּה הַסּוֹבֵרֶת,
שֶׁהַכֹּהֲנִים הַתּוֹרְמִים, אֵין תוֹרְמִין לֹא עַל הַנְּבוּי – לֹא עַל מַה שְׁעִידִין
לֹא הִגִּיעוּ לְלִשְׁכָּה, וְעַל הַעֲתִיד לְנִבּוֹת – וְלֹא עַל מַה שְׁעִידִין לֹא
נִגְבָּה, לֹא פָּדָא – לֹא בְּשִׁטָּה זֹאת נֹאמַר דִּין זֶה, שְׁכֵן לִפִּי דַּעָה זֹאת גַּם
אִם כְּבֵר נִתְּרָמָה הַתְּרוּמָה שֶׁשְּׁבָעִים הַשְּׁלִיחִים לְבְנֵי הָעִיר וְכֵן הָעִיר
שׁוֹקֵלִים אַחֲרֵיהֶם תַּחְתֵּיהֶם.

שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָתִינוּ: 'בְּנֵי הָעִיר שֶׁשְּׁלַחוּ אֶת שְׁקָלֵיהֶם כִּי' וְנִגְנְבוּ אוֹ
שְׁאִבְדּוּ אִם תִּתְּרָמָה הַתְּרוּמָה שֶׁשְּׁבַעִין לְגוֹבְרִין וְאִם לֹא שֶׁשְּׁבַעִין
לְבְנֵי הָעִיר. הַגְּמָרָא דֵּנָה בְּעֵנֵן הַשְּׁבוּעָה שֶׁל הַשְּׁלִיחִים. מִקְשָׁה
הַגְּמָרָא: וְהָיִי שְׁנִינוּ (שְׁבוּעוֹת מִבֵּי) שֶׁהַקֹּדְשׁוֹת הֵן מִהַדְּבָרִים שְׁאֵין
נִשְׁבָּעִים עֲלֵיהֶם, וְאִם כֵּן הִיאךְ אִמְרוּ בַּמִּשְׁנָתִינוּ שֶׁצָּרִיכִים
הַשְּׁלִיחִים לְהַשְׁבֵּעַ עַל הַשְּׁקָלִים. מִיִּישֵׁבֶת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר,
מִשְׁנַתִּינוּ שְׁחִיבָה אֶת הַשְּׁלִיחִים לְהַשְׁבֵּעַ לְבְנֵי הָעִיר, כְּשִׁיתָחוּ דְּרָבִי
שְׁמַעוֹן הִיא (שְׁבוּעוֹת שֶׁם) דְּרָבִי שְׁמַעוֹן אָמַר, קִרְשִׁים שְׁהָיוּ חֵיב
בְּאִתְּרֵיהֶן בְּנִיבְּקִי הֵן נִשְׁבָּעִים עֲלֵיהֶם, וְכִיּוֹן שֶׁאִם לֹא תִתְּרָמָה
הַתְּרוּמָה הָרִי הַשְּׁקָלִים בְּאִחְרֵיוֹת בְּנֵי הָעִיר וְחִיבִים לְשִׁקוֹל אַחֲרֵיהֶם
תַּחְתֵּיהֶם, לְפִיכָךְ נִשְׁבָּעִים הַשְּׁלִיחִים לְבְנֵי הָעִיר, אֲבָל לְרַבֵּן
הַחוֹלְקִים עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן אֵין הַשְּׁלִיחִים נִשְׁבָּעִים כָּלֵל.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת שִׁטַּת רַבִּי יוֹחָנָן: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּבָרֵי מִשְׁנַתִּינוּ
שֶׁנִּשְׁבָּעִים הַשְּׁלִיחִים לְבְנֵי הָעִיר אִפְשָׁר לֹאמַר כִּי דְּרָבִי הֵבֵל הִיא,
וְאִפִּילוּ לְחַכְמִים הַסּוֹבֵרִים שְׁאֵין נִשְׁבָּעִים עַל הַקֹּדְשׁוֹת, שְׁכֵן
שְׁבוּעָה זֹאת מִשְׁוֹם שְׁבוּעַת הַתְּנָה הִיא, שֶׁתִּקְנוּ חַכְמִים שְׁבוּעָה כִּדִּי
שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְזוֹלִים בַּהֲקִדְשׁוֹת.

הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל רַבִּי אֱלֵעָזָר. אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: עַל דְּעִתְיָה דְּרָבִי
יוֹחָנָן הַסּוֹבֵר שֶׁשְׁבוּעָה זֹאת תִּקְנַת חַכְמִים הִיא, נִיחָא – מוֹבִינִים דְּבָרֵי
הַמִּשְׁנָה, הֵן הָרִדִּין שֶׁאִם תִּתְּרָמָה הַתְּרוּמָה נִשְׁבָּעִים לְגוֹבְרִים, וְהֵן הָרִדִּין
שֶׁהַמִּשְׁנָה מְמַשִּׁכָּה וְאוֹמֶרֶת וְאִם לֹא – בְּאוּפוֹן שֶׁלֹּא תִתְּרָמָה
הַתְּרוּמָה נִשְׁבָּעִים לְבְנֵי הָעִיר וְכֵן הָעִיר שׁוֹקֵלִים אַחֲרֵיהֶם

שקלים דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קמג

מבררת הגמרא: אלו הן השקלים הנקראים 'הראשונים' ואלו הן
השקלים הנקראים 'השניים'. מבארת הגמרא: נחלקו בזה רבי פנחס
ב רבי חייה ורבי אבא ב רבי חזקיה כי 'הראשונים' הם אלו
השקלים ששקלם בני העיר תחלה ונגנבו או שאבדו וחזרו ונמצאו,
והם הנופלים לתקלין חדתין, ו'השניים' הם השקלים ששקלו
תחתיהם. וחרקה – ואילו המאן דאמר האחר אבא, כי 'הראשונים'
הם אלו השקלים ששקלו שנית שהגיעו לידי גזרין תחלה,
ו'השניים' הם מה ששקלו בתחילה.

הלכה ב – משנה

המשנה מביאה כמה אופנים של אדם ששילם מחצית השקל
ממעות שיש בהם קדושה, ומבארת את דיניהם: הנותן שקלו –
אדם שנתן מחצית השקל להבדילו, לשקול על ידו – שיהיה עבורו
שליח ליתנו בקופת השקלים בעבורו, ונהג בו השליח מנהג רמאות
ושקלו על ידו עצמו – נתנו בקופה בשביל עצמו לצאת בו ידי חובת
מחצית השקל. אם בזמן ששקלו השליח עבור עצמו כבר נתרקה
התרומה ותרמו אף בעבור העתידים להגבות, נמצא שכבר נמצא
השקל ברשות הקדש, וממילא כשנתן השליח עבור עצמו, מכל
במה שנהנה מההקדש, ובגמרא יבואר במה נהנה.
השקל שקלו – הנותן מחצית השקל מן התקדש – ממעות של בדק
הבית שהיו בידו, ונתרקה התרומה ונתרקה התרומה – אם לאחר מכן
נתרמה תרומת הלשכה וכבר קנו הגוברים בתרומתו בהמה
לקרבנות ציבור והקריבוה, מכל השקל לפי שנהנה מן ההקדש.
ואם נתן את מחצית השקל במעשר שני – ממעות שחיללו עליהם
פירות של מעשר שני שדינם שצריך לקנות בהם דברי מאכל
בירושלים ולאכלם בקדושת מעשר שני, ומדמי שביעית – או
ששקל מדמי פירות שגדלו בשנת השמיטה וחלה עליהם קדושת
שביעית, הדין הוא שיאכל בגזרין וכמו שיבואר בגמרא.

גמרא

שנינו במשנה: 'השקל בו' שקלו מן ההקדש ונתרמה התרומה
וקרבה הבהמה מעל'. הגמרא מקשה סתירה ממשנתנו על
ברייתא. מדייקת הגמרא: אכן תנינן – במשנתנו שנינו שהמעילה
היא דווקא אם קרבה הבהמה על גבי המזבח, אבל אם עדיין לא
קרבה הבהמה לא מעל, אף על פי שנתרמה התרומה ונקתה
הבהמה, כיון שמעות ההקדש שמהן שקל את שקלו היתה עליהם
קדושת בדק הבית, וכששקל את שקלו מהן עדיין נשארו באותה
קדושה דהיינו בקדושת בדק הבית, וכן כשנתרמה התרומה
ונקתה הבהמה עדיין קדושת בדק הבית היא שחלה על הבהמה,
ורק כשהקריבו את הבהמה על גבי המזבח יצאה מקדושת בדק
הבית לקדושת מזבח ומעל. ותני רבי רבי – ואילו בברייתא
שנשנתה בבית מדרשו של רבי שנינו שמעל אם נתרמה התרומה,
ולא התנו את המעילה בכך שכבר קרבה הבהמה.
מתרצת הגמרא: אין הברייתא חולקת על משנתנו, אלא מאן תנא
אם נתרמה התרומה – מי הוא התנא בברייתא ששנה רבי, רבי
שמעון היא, ולדעתו מיד כשנתרמה התרומה גם קרבה הבהמה,
דאמר רבי שמעון, שהחזונוי המספק להקדש את הקרבנות וצרכי
המזבח, מיד היה מקבל מעותיו, וחולק בזה על התנא של משנתנו
לקמן (ג). הסובר שאין החזונוי מקבל מעותיו עד שיקריבו אותם
על גבי המזבח, כיון שאנו חוששים שמא יארע בהם פסול ויפסיד
ההקדש, ורבי שמעון אינו חושש לזה האיל ותכניהם ויזוים –
לשמור על ההקדשות לבל יארע בהם פסול ויפסיד ההקדש. והן
כאן מתוך זריזות הכהנים הרי שתיכף ומיד כשנתרמה התרומה
קונים הם מהבהמות שנתבקרו כבר ומקריבים אותם, ונמצא
ש'נתרמה התרומה' דתני רבי רבי היינו שכבר קרבה הבהמה.
שנינו במשנתנו 'הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו ושקלו על ידו
עצמו אם נתרמה התרומה מעל', הגמרא מבררת מדוע השליח
מעל. שואלת הגמרא: וכן זה מוקשה הוא, שכן מניין לנו
לומר שהשליח מעל, הרי אילו אדם תניב עולתו של חבירו

תחתיה, שבשני האופנים הללו השבועה בהם היא משום שבועת
תקנה, אלא לרבי לעזר המפרש את דברי משנתנו בשיטת רבי
שמעון, בשלמא דין זה שאם לא נתרמה התרומה נשבעים לבני
העיר, הרי היא – פיסקא זו אכן ניתן לפרשה כשיטתו דרבי שמעון,
שמכיון שבני העיר חייבים באחריותם הרי הם כנכסיהם ונשבעים
להם השליחים עליהם, אולם איך נפרש את השבועה באופן
שנתרמה התרומה שדין השליחים להיות נשבעים לגזברים, וגזרים
מאי עבדיהו – מה ענינם של הגזברים כאן שנחייב את השליחים
להשבע להם, הלא אין השקלים ברשותם, וקיימא לן שאין
נשבעים על ההקדשות.

מתרצת הגמרא: אכן אין נשבעים כאן כיון שאין נשבעים על
ההקדשות, אלא שבמשנתנו מדובר בשליח שהוא שומר שבר
ונגנבו או שאבדו ממנו השקלים באופן שעדיין מגיע לו את שכרו,
דהיינו כגון שנגנבו בליסטים מזוין או שאבדו כשטבעה ספינתו
בים, שאונס גמור הוא ולא נתייב לשמור על כך, ולפיכך
כשבאים השליחים לתבוע את שכרם מבני העיר הרי הם נשבעים
לבני העיר שבועה שאין השקלים ברשותם, אלא ששבועה זו
נעשית גם כמקדש גזרים, כי היכי דלא לחשדיהו – כדי שהגזברים
לא יחשדו בשליחים בהעלמת השקלים, אי נמי דלא נשוו להו
פושעים – או כדי שלא יחשיבו אותם כפושעים שהתרשלו
בשליחותם.

מוסיפה הגמרא: לפי דעתו של רבי יוחנן שהשבועה היא משום
תקנת חכמים, באופן שעדיין לא נתרמה התרומה שנשבע השליח
לבני העיר ובני העיר שוקלים תחתיהם, יהיה חיוב שבועה זה קיים
אף על פי ששקלו על עצמם בני העיר לשלם, שבני העיר מאמינים
לשליח ומסכימים לשקול תחתיהם אף בלא שבועת השליח, מכל
מקום חייב השליח שבועה, שכן כך תיקנו חכמים אין התקדש יוצא
בלא שבועה, שלא יבואו לזלזל בהקדש.

למדנו במשנתנו דין אבירת השקלים מידי השליח המוליכם
לירושלים. הגמרא דנה מה הדין כשנאבדו השקלים מיד הבעלים:
הפריש שקלו ואבד – שנאבדה מחצית השקל מידי הבעלים
שהפרישוהו, ונודע לבעלים מאבידתם קודם שנתרמה התרומה.
רבי יוחנן אומר, חייב השוקל באחריותו עד שיקריבו לגזר, וכל עוד
שלא הגיעה תרומת מחצית השקל לידי הגזר לא יצא ידי חובתו,
ולכן אם נאבד יחזור וישקול. רבי שמעון בן לקיש אומר, הקדש –
כל דבר שאדם מקדיש לצורך גבוה, הרי זה נחשב כנמצא ברשות
הגבוה בכל מקום שהוא ואפילו אם לא הגיע לידי הגבוה, דכתיב
(תהלים כד א) 'לה' הארץ ומלואה', ועל כן אין השוקל חייב
באחריותו.

הגמרא מקשה על רבי שמעון בן לקיש. שואלת הגמרא: מהני תא
פליגא על רבי שמעון בן לקיש – מדברי משנתנו אנו רואים שלא
כדעת רבי שמעון בן לקיש, שכן שנינו במשנתנו שאם נודע לבני
העיר על אבירת השקלים עד שלא נתרמה התרומה, נשבעין
השליחים לבני העיר ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהם, ואילו
לדעת רבי שמעון בן לקיש הסובר כי 'הקדש ברשות הגבוה בכל
מקום שהוא', היה ראוי שבני העיר שכבר שקלו יהיו פטורים
מלשקול שוב, וכן שלא ישבעו השליחים לבני העיר אלא
לגזברים.

מתרצת הגמרא: לא עוד היא משום שבועת תקנה – וכי לא אמר
רבי יוחנן לעיל (ע"א) שבועת השליחים אינה מן הדין אלא תקנת
חכמים היא כדי שלא יזלזלו בהקדשות, וכמו כן גם חיוב זה
שחייבים בני העיר לשקול שוב אינו מעיקר הדין אלא מתקנת רבנן
הוא כדי שלא יזלזלו בני העיר למסור השקלים בידי שלוחים
שאינם מקפידים על שמירתם.

שנינו במשנתנו 'נמצאו או שהחזונוי הגנבים אלו ואלו שקלים'.
מבארת הגמרא מה עושים עם כל השקלים. אומרת הגמרא: תני
– שנינו בברייתא, שקלים הראשונים נופלים לתקלין חדתין – יתנו
לקופת השקלים החדשים לקנות מהם קרבנות צבור, והשניים
נופלים לתקלין עתיקין – יתנו לקופת השקלים הישנים המשמשים
לתקן בהם את חומות העיר.

והביאה לבית המקדש, וישחטו סתם, אזי הואיל ושחטה הכהן
 סתמא, וכי לא נאמר כי לשם בעלים הראשונים מכפרת, שמכיון
 ששחטה הכהן בסתמא לשם בעליה, מכפרת עולה זו על הבעלים
 ולא על הגגב, והכא נמי נשאר השקל בחזקת בעליו שהפרישוהו
 ואף כשקונים בו קרבנות ציבור שוחטם הכהן לשם בעלי השקל,
 והדברים שבלב השליח שחשב ששקול זאת לעצמו אינם דברים.
 מתרצת הגמרא: אמר רבי יודן, תיפתר במסוה – יש להעמיד את
 דין משנתנו באופן שהיה השליח הגגב נוהג בעצמו את מנהג
 החשיבות שנהגו משל בית רבן גמליאל (לקמן ט), שהיו רוצים
 שמשקליהם יקנו את קרבנות הציבור, ולפיכך היה מנהגם שבעה
 שהתורם בא לתרום את הלשכה, היו זורקים את המטבעות לפני
 התורם, והיה התורם מתבונן ליטול את אותו השקל ודוחפו לתוך
 הקופה שתרם.
 ועדיין לא סיים רבי יודן את תירוצו, עד שדנה הגמרא בביאור
 מנהגם זה של בית רבן גמליאל, מדוע היו מקפידים בדווקא
 שיכנסו שקליהם אל תוך הקופה שנתרמה לקרבנות צבור. מקשה
 הגמרא: והש לומר שמה לשיריים הן נופלין – האם נאמר שבית רבן
 גמליאל חששו שמא לא תתרם התרומה משקליהם ויפלו
 שקליהם לשירי הלשכה, איך אפשר לומר כך, ובי יש מעילה
 בשיריים – והרי קיימא לן שאין מעילה בשיריים, דהיינו שקדושת
 כל השקלים שבלשכה עוברת ומתכנסת בשקלי הקופה שנתרמו,
 והרי זה נחשב כאילו שקלים אלו נשקלו על ידי כל השוקלים, ואם
 כן מה אכפת היה לבית רבן גמליאל אם נשאר שקליהם בלשכה
 כשבין כך מתחללת קדושתן על הנתרמים. מתרצת הגמרא: אלא
 ברי מאיר – דעת בית רבן גמליאל היתה כרבי מאיר, דרבי מאיר
 אומר מושגלין בשיריים – שהשקלים שלא נתרמו, בקדושתם הם
 עומדים ונמצא שהפסידו בכך שלא נתרמו שקליהם לקרבנות
 צבור, ולפיכך היו מקפידים בית רבן גמליאל שיתרמו שקליהם
 לקרבנות הציבור.

בעת מסיימת הגמרא את תירוצו של רבי יודן: עוד היא – משנתנו
 אף היא מדברת במסוה של בית רבן גמליאל, שהיה מתבונן

ותורמו לשמו – שפעולה זו שעשה השליח שיתרמו את שקלו
 לתוך הקופה כמעשה חשוב הוא נחשב, ואפילו עדיף הוא מדיבור
 מפורש שתורם את השקל לעצמו, ולפיכך אין השקל עולה לשם
 בעליו.
 מוסיפה הגמרא לדון מדוע השליח מעל. מקשה הגמרא: מה נהנה
 שליח זה ששקל על ידי עצמו שנאמר שמעל בזה, והלא אין
 השליח יכול לרמות את בוראו והוא יודע שלא הוא שקלו.
 מתרצת הגמרא: אמר רבי אבין בשם רבן דתמן – חכמי בבל,
 שהנאת השליח היא, מכיון שפית דין ראיון למשכן אותו באם לא
 ישקול כחיובו וכדתנן לעיל (א), ולא משכנו אותו כיון ששקל בשל
 חבירו, נחשב השליח כמו שנהנה מן ההקדש ולפיכך מעל.
 שנינו במשנה: השקל ממעשר שני וכו' ומדמי שביעית יאכל
 כנגדן. מבררת הגמרא מה הטעם שאי אפשר ליתן מטבע של
 מעשר שני למחצית השקל. אומרת הגמרא: דכתיב לגבי בכור
 (ויקרא כו ב), 'אך בכור אשר יבכר לה' בבחמה לא יקדיש איש אתו
 אם שור אם שה לה' הוא', שאי אפשר להקדיש בכור לשם קרבן
 או כל קדושה אחרת, ומבכור אנו לומדים שכל שהוא קדוש, אין
 קדושה אחרת הלה (עליו), ולפיכך אי אפשר ליתן מטבע של
 מעשר שני למחצית השקל על מנת לקנות בו קרבנות.
 הגמרא מבארת מה הכוונה 'יאכל כנגדן'. מבררת הגמרא: כיצד
 הוא עושה עם מטבע זו של מעשר שני שנתן למחצית השקל,
 הלא אי אפשר לקנות בה קרבנות. מבארת הגמרא: מביא סלע של
 חולין – פרוטות בשווי מחצית השקל, ואומר מעות מעשר שני
 ששקלתי למחצית השקל, בכל מקום שהן, והו מחוללין על סלע
 זו, ואותה סלע נתפס לשם מעשר שני – וקדושת המעשר שני
 עוברת אל הפרוטות, ומעלה אותן לירושלים וקונה בהם דברי
 מאכל ואוכלם בקדושת מעשר שני, והשאר – והמטבע הראשון
 שנתן, נעשו שקלים – נתקדש בקדושת מחצית השקל ויוצא בו
 ידי חובתו כיון שכבר נעשה חולין, וכן הוא עושה גם כששקל
 מדמי שביעית.